

4. ARCHITECTONISCHE EIGENAARDIGHEDEN.

Onder deze rubriek wordt u wegwijs gemaakt in de architectonische bijzonderheden die onze kerk biedt. In onze Christophoruskerk is een plattegrond met Goddelijke maten toegepast tot centraalbouw. In deze uiteenzetting staan twee personen centraal m.n. Leonardo da Vinci en Marcus Vitruvius Pollo, zij zijn de grondleggers van het grondplan.

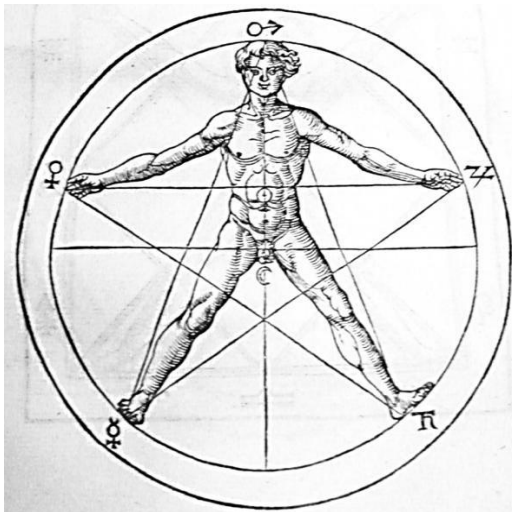
Bijzonder vermeldenswaardig is Leonardo da Vinci 1452 - 1519 een beroemde architect, die tevens uitvinder, ingenieur, filosoof, natuurkundige, scheikundige, anatomist, beeldhouwer, schrijver, schilder en componist was. Een naam die in alle waarschijnlijkheid bekend in de oren klinkt. Hij heeft het plan verbeterd en aangepast van zijn verre voorganger hoofdingenieur en architect werkzaam in het leger van Julius Cesaer. Marcus Vitruvius Pollo leefde voor Chr. in 85 – 20 en wordt wel ‘de eerste ingenieur’ genoemd. Vitruvius was bijna levenslang met maatverhoudingen bezig. Zijn belangrijkste stellingen zijn: de lengte, de breedte, de hoogte en diepte van een gebouw, met de verhoudingen van het menselijk lichaam, die maten dienen te weerspiegelen. Vitruvius rekende alle lichamelijke verhoudingen om in de totale lichaamslengte en de grootte.

Zie de tabelvorm:

Afstand	In lichaamslengte	In grootte hoofd
Wijd uitgestrekte armen	1	-
Onderkant kin tot neus	-	1/3
Onderin nek tot haargrens	1/6	-
Midden borstkas tot kruin	1/4	-
Maximaal breedte schouders	1/4	-
Lengte voet	1/6	-
Lengte oor	-	1/3
Lengte hand	1/10	-
Kruin tot onderkant kin	1/8	-
Haargrens tot wenkbrauwen	-	1/3
Haargrens tot onderkant kin	1/10	-
Elleboog tot <u>vingertop</u>	1/4	-
Elleboog tot <u>oksel</u>	1/8	-
*Cubit lengte vingertop tot	elleboog	-

	Afstand		In lichaamslengte		In grootte hoofd	
	Vingerbreedte	Breedte handpalm	Lengte voet	Cubit (kleine el)	Lichaamslengte	
Vinger	1	1/4	1/16	1/24	1/96	
Handpalm	4	1	1/4	1/6	1/24	
Voet	16	4	1	2/3	1/6	
*Cubit	24	6	3/2	1	1/4	
Lengte	96	24	6	4	1	

Vitruvius beschreef in zijn geschrift "De architectura" de verhoudingen van het menselijk lichaam en gaf voorschriften voor de bouw van een tempel. Hij legde uit dat het lichaam precies in een omgeschreven cirkel of vierkant met de navel als middelpunt past, respectievelijk *Homo ad circulum* mens in cirkel en *Homo ad quadratum* mens in vierkant. Vitruvius ging niet in op verschillen tussen een man en vrouw, maar beschreef een algemeen menselijk lichaam. De afbeelding wordt naar Vitruvius vernoemd. Een **Vitruviusman** een afbeelding van een man als demonstratie van de voorschriften van Vitruvius de auteur en architect die in de eerste eeuw v. Chr. beweerde dat het menselijk lichaam de maatvoering is voor alle

bouwwerken omdat het proportioneel perfecte verhoudingen heeft. Het zou de gulden snede - **de goddelijke maat verhouding** - vertegenwoordigen.

De symboliek van het woord Maat = Maät is de Godin van de kosmische orde.

Het algemene woord maat - Maät is in het Oude Egypte de aanduiding van een concept dat de eigenschappen van essentie, authenticiteit, echtheid, rechtheid, juistheid, waarheid, stabiliteit, kosmische orde, recht geardheid en rechtvaardigheid vertegenwoordigt. Het duidt de natuurlijke

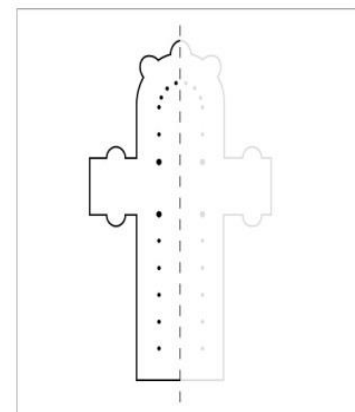
wetmatigheid der dingen aan van bij hun begin. Vandaar ook de natuurwet waarmee de kosmos is geregeld bij het ontstaan ervan. Dit principe is altijd onzichtbaar en

onveranderlijk op de achtergrond aanwezig. Als een reflector heeft het zelf geen deel in de gebeurtenissen, maar belangrijk geworden die er mee te maken heeft en door beïnvloed wordt. Een oude tekst zegt over Maät: "de goedheid en waarde ervan was duurzaam bedoeld. Het werd niet verstoord sinds de dag van zijn ontstaan, terwijl degene die de ordonnanties ervan schendt gestraft wordt. Dit betekent: De versterking van foute of valse maatvoeringen toe te passen, in een Goddelijk aanwezigheid. *(Met name een kerkgebouw)*

Leonardo da Vinci verbaasde zich over de rekenkundige verhoudingen van het menselijk lichaam. Net als eerdere grote denkers kwam hij tot de bevinding dat het menselijk lichaam een unieke 'machine' is die volgens vaste rekenkundige waarden in elkaar steekt. Sommigen zien daarin het bewijs dat enkel de mens op aarde naar het beeld van God werd geschapen. In het Bijbel, Boek Koningen, wordt de bouw van de eerste Tempel van Koning Salomo nauwkeurig beschreven. De maten en verhoudingen. *(Een maquette van deze tempel is te bezichtigen in het Bijbels Museum in Amsterdam)*. Leonardo da Vinci heeft omstreeks 1490 de Vitruviusman herzien, een versie naar zijn tijd gemaakt. De afbeelding staat

onder meer op de Italiaanse 1 euromunt. De Vitruviusman wordt gezien als een symbool van het humanisme, met de mens als het middelpunt van het heelal. Voor de katholieke kerk werd

het model gezien als het zuivere middelpunt voor een centraalbouw wijze. Een lange tijd was het minder geschikt als gevolg van de voorgeschreven plaats van het hoofdaltaar in de kerk. Sinds de jaren zestig na het Concilie van Paus Johannes de 23ste gaf de aanzet nog meer duidelijkheid.

Axiaalbouw
© architectenweb.nl

In de Sint Christoforuskerk is deze verhouding vierkant overgaand in een cirkel aanwezig waar het huidige altaar staat. De lichaamsverhoudingen vervolgens te plaatsen: Het hoofd is het priesterkoor, schouder en armen het kruis/transept, de romp en benen het schip van de kerk.

Gebouwen volgens de centraalbouw opgezet, komen voor in verschillende vormen: de plattegrond kan cirkelvormig, vierkant, kruisvormig of veelhoekig zijn. Hieraan kunnen eventueel asymmetrische aanbouwen zijn toegevoegd. Ook kerken die bestaan uit een combinatie van een centraliserend deel en een deel met een zogenaamde axiale of longitudinaal zijn aangelegd. Is een bouwwerk waarbij een duidelijke lange middenas herkenbaar is, m.n. het middenpad, kunnen tot de centraalbouw worden gerekend. Wanneer de plattegrond tot doel heeft de aandacht van de aanwezige mensen naar een centraal punt te richten. De begrippen

centraalbouw worden vaak met elkaar verward. Een koepelkerk of boerderijkerk hoeft echter geen centraalbouw te zijn, terwijl een centraalbouw niet altijd overdekt wordt door een koepel.

Hans van Kampen,
Architectuurhistoricus